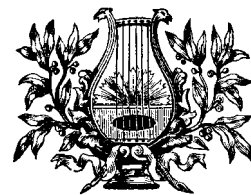

H a G e Z e

GLASILO HRVATSKOGA GLAZBENOG ZAVODA

GODIŠTE XI. BROJ 7

ISSN 1332-1129

TRAVANJ 2008.

S pokusa za koncert 19. ožujka 2008.
G. B. Pergolesi: *Stabat Mater*

Društveni zbor i orkestar Hrvatskoga glazbenog zavoda
Dirigent: Marcel Bačić

Društveni zbor Hrvatskoga glazbenog zavoda
s dirigenticom Brankom Bubalom Paliska (druga slijeva)

Kao odjek nedavnog kluba HGZ-a *Opera kao drama - ili - redateljsko čitanje jedne glazbene kritike*, na kojem je redatelj Božidar Violić govorio o Matoševoj kritici opere *Oganj* Blagoja Berse, praižvedene u Zagrebu 1911. godine, donosimo šire izlaganje jednog od sudionika živahne rasprave.

Marija Bergamo: Bersin *Oganj* (1905/06) i jedinstvo različitosti

Na početku 20. stoljeća nije bilo lako pisati operu. Raskošno zaleđe njezine 19.-stoljetne povijesti, ali i dvojbe oko sukobljenih estetičkih ideja dovele su je na raskrižje s kojega su vodili mnogi putovi i otvarale se raznovrsne mogućnosti. Bersin *Oganj* (ali i Matoševa kritika njegova libretoa kojega je napisao Alfred Maria Willner) na rječit način sudjeluju u tadašnjem eksperimentiranju glazbenim idejama, jednako kao i pojmovima kojima se one definiraju. Upravo u trenutku njegova nastanka o malo je čemu - u glazbi uopće, i operi posebno - postojalo suglasje. Čak i kada se činilo da se između dviju iskristaliziranih opernih kultura – *pjevne opere* Verdijeva ili Puccinijeva tipa i *glazbene drame* na Wagnerovu tragu – i nije (pre)teško odlučiti; a Hofmannsthalov naputak Richardu Straussu da »treba samo otkriti *tajnu ulančavanja* svih stvari« i »slijediti Goetheovu temeljnu definiciju opere: *karakteristična situacija u artificijelnom redu*« – zvuči i razložno i jednostavno.

Ali u stanju krajnje istančanosti svih glazbenih sredstava i suprotstavljenih stajališta u shvaćanjima o odnosu između riječi i glazbe, te različitih uvjerenja o tome što glazba može ili ne može izraziti – svaka se skladateljska odluka činila složenom. Bersine odluke u *Ognju* odaju ne samo, za vrlo mlada čovjeka začuđujuće, poznavanje glazbenog *stanja stvari* svoga vremena i vladanje različitim glazbeno-izričajnim tehnikama, nego i sposobnost spajanja odabranih uzora i modela iz operne literature u dramaturški i glazbeno razložnu i efektanu cjelinu.

Uporišne su točke tih odluka razvidne iz analize djela. Tu je ponajprije najvažnija odluka, o kojoj je inače oko 1900. već postojalo suglasje, naime da glazba prije, bolje, jasnije izriče smisao teksta, nego što tekst može izraziti smisao glazbe. Bersa je očito odabrao libreto *Ognja* upravo stoga što je u njemu prepoznao odgovarajuću osnovu i mogućnost za ostvarenje određenih, prije svega *glazbenih* ideja. Temelj tim idejama svakako čine Wagnerove teze (proizašle iz Beethovenova simfonizma i provjeravane u vlastitom procesu transformacija) o glazbenoj drami kao *činu glazbe koji je postao vidljivim*. Praktično to znači da tekst osigurava glazbi određeni *oblikovni motiv* (Formmotiv), ali je glazba ta koja je - na tragu schopenhauerovske misli da jedino glazba izražava najdublju bit svijeta –ono *prvo i utemeljujuće*, iako je po redu nastanka *drugo i ovisno*. Estetski je cilj u glazbenoj drami: uz pomoć tehnike provodnih motiva i simfoniziranja cjelokupnog tkiva ostvariti ideju organskog jedinstva. U krajnjoj konsekvenci (koju je zastupao Nietzsche) tekst i radnja gotovo da su nešto izvanjsko, jer unutrašnje događanje može izraziti jedino glazba. Glazbeni su osjećaji naime – iako po kriterijima govornog jezika neodređeni - određeni glazbeni *karakter*, a melodijski crtež pretpostavlja u toj estetici jedinstvo tona i riječi, i nemoguće ih je razumjeti odvojeno. Bersa u mnogim dijelovima svoje operne dramaturgije, naročito u građenju ključnih, psihološki složenih scena u potpunosti slijedi tu koncepciju. Njegovi su provodni motivi i njihove preobrazbe rječitiji od teksta i značenjski bitni, njihovo ulančavanje ili naslojavanje potaknuto je skoro schönbergovskom (iz wagnerijanskih putokaza izvedenom) idejom vodiljom: *jedinstvo-jasnoća-povezanost* (Einheit, Faßlichkeit, Zusammenhang), a primjena tehnike *beskrajne melodije* uvjetovala je sažimanje prepoznatljivih formi u jedinstveni tok.

U Beču toga vremena, gdje se cjelokupni Wagnerov opus glazbenih drama intenzivno izvodio, Bersa je uzmogao zamijetiti i stupicu u koju bi ga mogla dovesti dosljedna primjena tih principa: zamornost neprekinuta glazbenog toka i previše međusobno uvjetovanih glazbenih činjenica u jedinici vremena. Njegovoj glazbeničkoj naravi očito su bili neophodni jasno raščlanjivanje glazbenog toka te stilska raznorodnost koja obnavlja pozornost; možda upravo u smislu razlikovanja čiji je cilj povezivanje. Stoga u dramaturškom planu *Ognja* nalazimo i simetrične, kvadratične oblikovne strukture hanslickovskoga *ritma u velikom* (Rhythmus im Großen), zatim, u svim većim, kompleksnijim scenama posve jasne obrise slijeda *recitativo – aria – cabaletta*, dakle većih cjelina koje je publika navikla prepoznavati i razumijevati. Tu su i velike prijelomne krizne točke (verdijanski *punto drammatico eccellente*) na vrhuncu dugih i složenih gradacija, a nakon njih – nagli odasi, reske cezure. Ne nedostaju ni dobro ukomponirane *žanr-scene*, također sa zadatkom zaustavljanja glazbenog toka, smanjivanja napetosti i pripreme novog kretanja i zgušnjavanja, dok orkestralna intermezza otvaraju prostor kontemplaciji. Verdijanskog su podrijetla često izrazito gestična dramatika glazbenog izraza na krilima bogate orkestralne polifonije; jednako i dijalogizirane melodije kao medij sukoba, pa su dueti raznorodnih tipova noseći oblici ove opere. Dio uobičajene »operne opreme« toga vremena su i Bersini primjeri tonskoga slikanja (tada ih se zvalo *realističnima* i *naturalističnima*), »muzikaliziranje« govornih intonacija, korištenje simbola. Ali sva su ta sredstva (ne u hijerarhičkom sustavu, nego u ravnopravnim odnosima) glazbeno-dramaturškom logikom povezana u cjelinu koja funkcionira.

Libreto je dao mogućnost za to, ispunio je svoju zadaću - kako netko duhovito reče - »privatnog pisma kompozitoru«, sugestije za odabir i slaganje, za sastavljanje glazbene građe. Na njegovoj je osnovi Bersa mogao na osoban i uvjerljiv način ispuniti wagnerijansko načelo: *pretvoriti siže u pravi estetski predmet, što može samo glazba*, a pri tom pokazati da je to moguće učiniti i uz korisne pozajmice iz verdijanskog opernog iskustva.

KLUB HGZ-a
PODRUMSKA DRUŽENJA SRIJEDOM

Srijeda, 9. travnja u 19,30 sati

Vjekoslav NJEŽIĆ: *Klesanje u vremenu*

Kad je riječ o oblikovanju odnosa u vremenu, zapravo je riječ o komponiranju, zar ne? O zapažanju sustava napetosti i kretanja intenziteta u umjetnostima koje se temelje na protoku vremena. Pri takvim je razmatranjima moguće postaviti mnogo više pitanja nego nuditi odgovore, među kojima se tek neki oslanjaju na novija psihoakustička istraživanja i samo su neki od putokaza u procesu komponiranja. Kako zvuka, tako i ostalih umjetničkih medija koji se kreću u vremenu.

NOVI ČLANOVI
HRVATSKOGA GLAZBENOG
ZAVODA

LJUBICA BOŽIĆ
GORDANA BUJAS PRŠAVI
DOROTEA BUNTAK
JASNA BISERKA ČMELIĆ
VIKTORIJA ČOP
MELINDA DJELMIŠ
DAVOR DUBČEK
GORAN DUBČEK
TENA DUBČEK
MAJA FILJAK BILANDŽIJA
DAMIR GAL
ZORICA GORNIK
SANJA GRBIĆ
VLASTA JAKIĆ
MARIJAN JAKUBIN
SLAVICA JOZANOVIĆ
KREŠIMIR JUG BELOŠEVIĆ
VLADIMIR KOZINA
ZDENKA KOZINA
ANTUN KRILETIĆ
DRAGUTIN KREMŽIR
VIŠNJA KRIŠKOVIĆ
DAMIR LATKOVIĆ
MARCEL LEPPEE
LIDIJA MESIĆ
MARIJA PETRIS
JASNA POSPIŠIL
ROZARIJA PRIMI
ANA PRPIĆ
MIRKO PRPIĆ
ERIKA SALAJ ŠMIC
ANTUN STARE
DAVORKA ŠKRTIĆ
DARINKA ŠTULIĆ GRČIĆ
LAURA VADJON
VERA VARGA
SLAVKO VLAHOV
ANA VUKOJA

Prva suvremena izvedba dvaju nedavno pronađenih
***concertina* za gitaru i gudački kvartet Ivana Padovca**

Gudački kvartet Rucner, solist Darko Petrinjak - srijeda, 16. travnja 2008.

Ime Ivana Padovca utkano je u sam početak rada Hrvatskoga glazbenog zavoda: na društvenim je koncertima (1828. i 1829.) sudjelovao kao gitarist, violinist, pa čak i pjevač. Po odlasku iz Zagreba proglašen je počasnim članom HGZ-a. Kad je 2000. godine bila proslava 200. godišnjice Padovčeva rođenja, HGZ se uključio u organizaciju, priredivši izložbu na kojoj su se mogle vidjeti rijetkosti iz naše knjižnice, među kojima su bila i izdanja iz prve polovice 19. stoljeća: Padovčeva škola za gitaru i niz bečkih izdanja obradbi za gitaru. Nedavno je objavljen i zbornik radova o Ivanu Padovcu (izdanje Hrvatskog muzikološkog društva), s popisom djela i bibliografijom, a za naše je glasilo posebnu najavu koncerta napisao Darko Petrinjak:

“Nedavno otkriće dva *concertina* za gitaru i gudački kvartet Ivana Padovca predstavlja vrlo uzbudljiv trenutak za povijest hrvatske glazbe, jer su ta djela (uz Jarnovićeve violinske koncerte) prvi instrumentalni koncerti nekog hrvatskog skladatelja. Za postojanje *Drugog concertina* već se otprije znalo iz članka dr. Ernesta Krajanskog („Sjetimo se Padovca“, *Sv. Cecilija*, 1940.). Krajanski je tada imao u svojim rukama kopiju nota te je djelo dobro opisao i naveo početne taktove stavaka. Međutim, note su nestale. Na svu sreću pisac članka je naveo da ih je dobio od jednog gitarista amatera i sakupljača nota, dr. Seppa Bacherera iz Freistadta blizu Innsbrucka. Preko kolege dr. Stefana Hackla koji također živi blizu Innsbrucka pokušao sam saznati što se dogodilo s ostavštinom dotičnog gospodina iz vremena Krajanskog i eto, nakon šest godina potrage gospodin Hackl je uspio ući u trag i pronaći *concertine* (o tome je objavio i članak u časopisu *Arti musices*, 38/1, 2007). Ostatke Bacherove zbirke, među kojima su na sreću i Padovčevi *concertini*, otkrio je u ostavštini bečkog profesora gitare Karla Scheita, pohranjenoj u *Universität für Musik und darstellende Kunst* u Beču. Pred izlaskom je moderno izdanje koje objavljuje *Philomele*, švicarska izdavačka kuća specijalizirana za glazbu *ottocenta*.

Vrijedno je istaknuti da je Padovec 11. travnja 1841. u Streljani u Tuškancu (tadašnjem zagrebačkom koncertnom prostoru, a danas kinu „Tuškanac“) izveo svoj *Guitarre-Concert* za gitaru i kvartet instrumenata, što su zabilježile *Ilirske narodne novine* i *Croatia*. Vrlo je vjerojatno da se radilo o jednom od ova dva *concertina*.

Zanimljivo je da su oba *concertina* pisana za terc-gitaru (instrument manjeg opsega i menzure od uobičajene gitare i ugođen za malu tercu više), koja je relativno često bila u upotrebi u Padovčevo vrijeme. U ono doba se smatralo da bi terc-gitara, zbog svog nešto višeg registra i briljantijeg zvuka, trebala bolje balansirati s ostalim instrumentima. Inače, Padovčev najraniji nakladnik, Anton Diabelli, koji je i sam bio skladatelj za gitaru, napisao je jedan vrlo uspješni trio za tri gitare od kojih su dvije terc-gitare. Izvedba u HGZ-u bit će na modernoj replici terz-gitare koju je izradio hrvatski graditelj gitara Mirko Hotko.”

HRVATSKI GLAZBENI ZAVOD
10 000 Zagreb, Gundulićeva 6
tel. i fax. 48 30 822
KNJIŽNICA tel. 48 30 824
pon., sr. i pet. 11–14, srijeda 16–20 sati
e-mail: hgz@zg.t-com.hr
BLAGAJNA HGZ-a tel. 48 30 822
radi ponedjeljak-petak 10–12 i
19–20 sati i uvijek jedan sat prije
početka koncerta

VELIKA DVORANA HRVATSKOGA GLAZBENOG ZAVODA

KONCERTNA SEZONA
CLXXXI (2007/2008)
TRAVANJ

Uredništvo:
Eva Sedak
Nada Bezić
Jana Korenić Sušec

Za izdavača:
Marcel Bačić

utorak, 1. IV. u 20 sati
HRVATSKI KOMORNI ORKESTAR
Zita Varga, violončelo
Dirigent: Berislav Šipuš
F. Parać, P. I. Čajkovski, F. Schubert

četvrtak, 3. IV. u 20 sati
Uz *Virtuoso*
DALIBOR CIKOJEVIĆ, klavir
J. S. Bach, C. Franck, B. Kunc, F. Schubert

petak, 4. IV. u 20 sati
Muzička akademija
SMOTRA STUDENATA PUHAČKOG
ODJELA

subota, 5. IV. u 20 sati
KONCERT ANSAMBLA "LADO"

nedjelja, 6. IV. u 12 sati
Hrvatska radio-televizija
KOMORNI ORKESTAR HRT-a

nedjelja, 6. IV. u 17 sati
Coffe concert
LUKA ŠULIĆ, violončelo
Z. Kodaly, G. Crumb
ULAZ SLOBODAN

nedjelja, 6. IV. u 20 sati
ZAGREBAČKI KOMORNI ORKESTAR
Gosti: Elena Denisova, violina, Rusija
Aleksy Kornienko, klavir, Rusija
Dirigent: Antonini Cascio, Italija
W. A. Mozart, F. Mendelssohn, J. Haydn

utorak, 8. IV. u 20 sati
Podrumska dvorana
Radionica utorkom
Uzrok posljedica - Bit i djelotvornost
harmonijskog sustava
Voditelj: prof. Tihomir Petrović
ULAZ SLOBODAN

utorak, 8. IV. u 20 sati
ArtAgent
GITARRA VIVA
MARKO FERI, Italija
Moreno Torroba, Llobet, Merku,
Bogdanović, Srebotnjak, Brouwer

srijeda, 9. IV. u 19. 30 sati
Hrvatski glazbeni zavod
KLUB HGZ-a
Vjekoslav NJEŽIĆ: *Klesanje u vremenu*
ULAZ SLOBODAN

četvrtak, 10. IV. u 20 sati
DALMATINSKE KLAPE GRADA ZA-
GREBA
KORJANDUL, FJABULA,
GRDELIN, SAGENA

petak, 11. IV. u 20 sati
GODIŠNJI KONCERT MJEŠOVITOG
ZBORA "EMIL COSSETTO"
"Lepi naš kaj"
Klavir: Mario Čopor
Dirigent: Josip degl'Ivellio

subota, 12. IV. u 20 sati
ArtAgent
PIANOFORTISSIMO
EUGEN INDJIĆ, Francuska
R. Schumann, F. Chopin

nedjelja, 13. IV. u 11 sati
Glazbena škola Vatroslav Lisinski
KONCERT UČENIKA ŠKOLE

nedjelja, 13. IV. u 20 sati
HRVATSKI BAROKNI ANSAMBL
SALZBURG KROZ STOLJEĆA
Umjetničko vodstvo: Mimi Mitchell,
violina, SAD
Biber, Muffat, Schmelzer, Caldara,
Mozart
BESPLATNE ULAZNICE ZA ČLANOVE HGZ-a

utorak, 15. IV. u 20 sati
ArtAgent
ZAGREBAČKI KVARTET
J. S. Bach: *Die Kunst der Fuge* BWV 1080

srijeda, 16. IV. u 20 sati
GUDAČKI KVARTET RUCNER
Četiri godišnja doba/Proljeće - VI.
sezona
Gost: Darko Petrinjak, gitara
I. Padovec, J. Haydn, G. Puccini

četvrtak, 17. IV. u 20 sati
Hrvatsko društvo glazbenih umjetnika
Kristina BECK - KUKAVČIĆ, mezzoso-
pnan, Lidija OREŠKOVIĆ - DVORSKI,
sopran, Eva KIRCHMAYER - BILIĆ,
klavir, Dražen ČUČEK, recitator
D. Pejačević, I. Lang
BESPLATNE ULAZNICE ZA ČLANOVE HGZ-a

subota, 19. IV. u 20 sati
Hrvatsko grafičko glazbeno društvo "Sloga"
KONCERT ORKESTRA MANDOLON-

ISTA I GITARISTA I HARMONIKAŠKI
ORKESTAR
Gosti: Mima Čulina, sopran
Ambrozije Puškarić, bariton
Dirigent: Mladen Landau

nedjelja, 20. IV. u 11 i u 20 sati
Glazbena škola Pavla Markovca
KONCERTI UČENIKA ŠKOLE

ponedjeljak, 21. IV. u 20 sati
Udruga "Krug"
KOMEMORATIVNI KONCERT ZA
ŽRTVE BLEIBURGA I KRIŽNIH
PUTEVA
V. VIDOVIĆ, gitara, C. PLEŠA,
mezzosopran,
J. LEŠAJA bariton, K. NIKOLIĆ, klavir

utorak, 22. IV. u 20 sati
ZAGREBAČKI SOLISTI i
ZAGREBAČKI KVARTET
I. M. Jarnović, C. A. Hartmann,
H. Wolf, E. Elgar

srijeda, 23. IV. u 20 sati
SVEČANI KONCERT U POČAST
JOSIPU VRHOVSKOM

četvrtak, 24. IV. u 20 sati
petak, 25. IV. u 20 sati
Glazbeno učilište Elly Bašić
KONCERTI UČENIKA ŠKOLE

subota, 26. IV. u 20 sati
Glazbena škola Pavla Markovca
KONCERT UČENIKA ŠKOLE

nedjelja, 27. IV. u 20 sati
Virtuoso - ciklus studenata Muzičke
akademije
Ivor RELJIĆ, Ivan BATOŠ, Marko ILIĆ,
Tjaša ŠULC, Ivana JELAČA, Ma-
rio ŠOŠA, Iva STILINOVIĆ, Marija
IVANOVIĆ, Hrvoje PUŠKARIĆ,
Marie SPAEMANN, Jelena PAVIĆ, Mia
DOMACINA, Tihana ARVAJ, Marko
MIMICA, Petrit ČEKU
Itturalde, Ewazenc, Debussy, Revaux,
Piazzola, Rahmanjinov, Francois,
Puškarčić, Paganini, Rossini, Donizetti,
Barrios
BESPLATNE ULAZNICE ZA ČLANOVE HGZ-a

utorak, 29. IV. u 20 sati
Glazbena škola Blagoja Berse
KONCERT UČENIKA ŠKOLE